

DIGNIFICAR LA POLÍTICA

En els períodes electorals, quan els polítics surten dels seus despatxos per acostar-se a places, poliesportius i mitjans de comunicació, és quan es posa de manifest la degradació que ha patit la pràctica política. Polítics que demonitzen el seu adversari, que ridiculitzen les seves idees o que ens anorreen amb les seves innombrables promeses. Abans de les pròximes eleccions –i al marge de quin sigui el veredicta popular– ens sembla imprescindible cridar l'atenció sobre la necessitat de retornar la serietat i la credibilitat a una vida política que sembla haver-se degradat ostensiblement en els últims anys.

1. Què és el que no funciona?

La democràcia és, sens dubte, la millor –potser l'única– forma de convivència enmig de la pluralitat i la diversitat. Garanteix respecte i igualtat de tracte a totes les opcions socials per diferents que siguin. Ara bé, es va estenent la sensació que els nostres partits polítics, en comptes de conuiu, malviuen en la confrontació i l'afany de destruir l'adversari. En la mesura que els partits no alimenten la convivència, hem de concloure que no construeixen democràcia. I això és greu.

S'escolten cada cop menys propostes i més desqualificacions entre l'aplaudiment i l'aclamació dels coreligionaris. Alguns semblen donar per fet que en aquesta societat “telecràtica” una mentida o un eslògan repetits fins a la sacietat, acaben per convertir-se en veritat.

La hipocresia parlamentària d'anomenar “senyoria” a qui abans s'ha insultat no torna dignitat a la política. Davant els ulls del ciutadà, el Parlament corre el risc de convertir-se en una mentida institucional perquè allà ni es parlamenta ni es delibera i els arguments d'un orador mai no indueixen els altres a canviar d'opinió. Tot es decideix per endavant i només es tracta d'enlluernar periodistes i telespectadors.

Però aquesta degradació potser no és casual. La democràcia iguala el valor del vot de tots, pobres i rics, febles i poderosos. Això no és fàcil d'assumir pels qui pretenen que els seus interessos prevalguin sempre sobre els de la majoria dels ciutadans. Ho van acceptar durant molts anys perquè era un mal menor enfront del risc de revolució comunista. Però, desapareguda aquesta amenaça, busquen desactivar la democràcia per garantir que els governants adoptin “decisiones sensates”. I ho aconsegueixen quan redueixen la política a un simple espectacle mediàtic. Llavors els ciutadans es desinteressen del veritable contingut de la política i la deixen en mans dels interessos dels econòmicament poderosos.

Avui, l'acceptació d'un partit depèn més de la seva presència mediàtica que de la qualitat i serietat de les seves propostes. Els partits només poden aspirar al poder si els dóna suport una gran cadena mediàtica. Per això, la vergonyosa parcialitat de molts mitjans –particularment els públics– deteriora seriosament la democràcia, com s'ha evidenciat a la Itàlia de Berlusconi. La política queda novament a mercè dels diners.

La política apareix com un espectacle on guanyarà qui sigui millor actor o sàpiga ridiculitzar de forma més contundent. De vegades, aquestes dinàmiques generen una polarització política que acaba per transmetre's a la societat. Quan la societat percep els polítics com a actors d'un teatre aliè a les seves inquietuds o interessos, perd la confiança en ells i molts ciutadans es refugien en l'apatia o el catastrofisme social. El seu allunyament de la participació política –incloent-hi l'electoral– pot ser aprofitat fàcilment pels qui fan propostes demagògiques, explotant el sentiment d'inseguretat generat pel mateix sistema. Les últimes eleccions presidencials franceses i la deriva de l'opinió pública americana després de l'11 de setembre mostren com aquesta situació pot permetre que polítics d'extrema dreta aconseguïen importants quotes de poder.

Però el que més espanta els ciutadans –la gran corrupció de la política– és l'ús deliberat de la mentida com a forma d'exercir el poder. Així, hem anat a la guerra contra l'Iraq amb uns arguments que tots sabíem que eren mentida. Ho sabien ells i ho sabíem els qui massivament ens manifestàvem contra la guerra. S'ha demostrat, però segueixen al seu lloc. Creuen que el poder dóna llicència per mentir.

2. L'activitat política

Gestió i servei. La política és, primer de tot, servei als ciutadans. Cal garantir una bona gestió d'aquest servei. No podem oblidar que més d'un terç dels recursos del nostre país són administrats pel sector públic i aquesta administració ha de ser eficient.

Liderat social. L'àmbit polític no ha d'oblidar el seu paper d'educador del conjunt de la societat. Ha de promoure ciutadans amb capacitat crítica, capaços d'assumir el poder democràtic que els atribueixen les lleis i d'exercir-lo des de la solidaritat i al marge de la competitivitat. Només la difusió d'aquests valors permetrà al polític construir una societat en què el bé públic prevalgui sobre l'interès privat.

Transformadora de la societat. La política és la principal eina per a la transformació social, però no l'única. Els moviments socials han aconseguit èxits importants en l'àmbit internacional i han canviat l'agenda de partits i governs. L'àmbit polític ha de ser permeable a la seva influència, reconeixent el seu potencial transformador i aprenent de les seves formes de participació i funcionament. L'èxit de Lula Da Silva i el seu Partit dels Treballadors acredita el potencial transformador d'aquesta col·laboració.

3. Què pot fer el ciutadà?

Però no són els polítics els únics responsables del que passa en l'àmbit polític. A llarg termini, la idea que “els països tenen els governants que es mereixen” pot tenir algun fonament. La societat de consum ha contribuït a crear persones acrítiques, alienes al món que els envolta. Una gran part de la ciutadania creu que amb votar un cop cada cert temps ja n'hi ha prou per al bon funcionament de la democràcia. Tanmateix, són els ciutadans els primers responsables dels problemes que els afecten. Tenen la responsabilitat de preocupar-

se pel funcionament de les seves institucions i de recordar als polítics que elegeixen que el vot no és una carta en blanc.

Cal recordar, a més a més, que no sols és política la que s'exerceix des de les grans instàncies, sinó que també ho és la que es fa des de l'associació de veïns o des d'un grup de pressió que defensa determinats interessos. En aquest sentit, els moviments socials i les ONG, que han adquirit una gran rellevància en les últimes dècades, constitueixen un intent de la societat per recuperar un protagonisme que mai no hauria d'haver perdut. Cal plantejar-se, doncs, què podem fer els ciutadans per exercir la nostra responsabilitat en l'àmbit de la política:

Educar i sensibilitzar, des de la família a l'escola, en la tolerància, el diàleg, la pau i la responsabilitat amb l'entorn social, polític i ecològic. Ensenyar a pensar per si mateix i educar en l'objectiu del bé comú.

Mantenir-se informat. A l'era de la comunicació, els ciutadans vivim molt desinformatos. L'excessiu soroll informatiu fa difícil atendre el que resulta veritablement rellevant. Cal promoure un esperit crític que permeti identificar la informació significativa i buscar la pluralitat.

Només així el ciutadà evitarà ser víctima de la manipulació i estarà en disposició d'exigir, amb criteri propi, responsabilitats als dirigents polítics.

Exercir la democràcia participativa. Participar en organitzacions locals o estatals, en manifestacions, campanyes de sensibilització o recollides de signatures. No són les lleis –el món està ple de constitucions impecablement democràtiques que ningú no respecta– sinó la pràctica de la ciutadania el que determina si una societat és democràtica o no.

Establir prioritats i tenir-les en compte en el moment d'exercir el vot. Cap opció no respondrà completament a les nostres aspiracions, però no podem deixar que el que és immediat –per exemple les nimietats d'una campanya electoral– determinin un vot que pot tenir conseqüències molt més àmplies (quants morts –per guerra, fam o falta de medicines– s'haguessin evitat si Gore hagués guanyat Bush?).

4. Conclusió: dignificar la política des de dins

Més enllà de les bones intencions, podríem estudiar mesures concretes que contribuirien a dignificar l'activitat política.

4.1. Esperit de servei

- a) Difusió de les fonts de finançament dels partits i les auditories obligatòries d'ofici. Limitació del finançament privat.
- b) Control estricte de la participació dels diputats en l'activitat parlamentària.
- c) Control del compliment de les promeses electorals (un "Comitè de savis" podria fer un informe abans de les eleccions següents).
- d) Fomentar la "cultura de la dimissió" entre els gestors polítics, com a forma de garantir la rendició de comptes.

4.2. Fomentar la participació de la ciutadania

- a) Participació ciutadana en l'elaboració de pressupostos municipals, autonòmics i estatals.
- b) Establir mecanismes de participació ciutadana en l'activitat legislativa parlamentària.
- c) Llei electoral amb llistes obertes, paritat entre homes i dones i sufragi dels immigrants arrelats.

- d) Democratitzar la selecció de candidats electorals. Democratitzar el funcionament intern dels partits, de manera que puguin ser espais d'expressió de la pluralitat real de la societat.
- e) Facilitar els mecanismes d'iniciativa popular, com la consulta popular o el referèndum.
- f) Regular la propietat dels mitjans de comunicació per evitar la creació de grans grups mediàtics excessivament influents. Gestió plural dels mitjans públics.
- g) Establir mecanismes que garanteixin la relació directa i formalitzada entre polítics i ciutadans.
- h) Impulsar l'educació democràtica i la formació política, especialment entre la població marginada.

4.3. El Parlament com a espai de diàleg i debat transparent

- a) Transparència del procés parlamentari, facilitant la publicitat necessària perquè el ciutadà pugui accedir al coneixement de les lleis des de la seva formulació.
- b) Facilitar a les organitzacions socials afectades l'accés, fins i tot físic, a participar en els moments decisius del procés d'elaboració de la llei.
- c) Facilitar els instruments de control, incloent-hi la creació de comissions d'investigació, a sol·licitud dels grups parlamentaris.
- d) Retre comptes a la ciutadania com a pràctica habitual i normalitzada. Entendre el Parlament com a lloc d'expressió de la voluntat ciutadana, no dels interessos partidistes.

5. Dignificar la política és possible

La filòsofa Hannah Arendt a la seva obra *Què és la política?* recorda que ser lliures comporta assumir en cadascun de nosaltres la possibilitat de canvi i que la millora de l'activitat pública només depèn de nosaltres, del que estem disposats a construir. Abandonar l'espai públic, per escepticisme, apatia o descoratjament, és summament perillós i suposaria l'entrega definitiva d'una eina que –encara que ja malparada– és essencial per a la millora de la nostra realitat.

No partim, tanmateix, d'una situació tan tràgica com pot semblar. En els últims anys, hem assistit a la recomposició d'un cert teixit social. Des de la cimera de l'OMC a Seattle, el 1999, s'ha anat gestant un moviment social global, la influència i capacitat de mobilització del qual ha incidit amb força en les agendes dels polítics. Molts partits s'apressen avui a identificar-s'hi, quan un parell d'anys enrere haguessin fugit de qualsevol possible vinculació.

El Fòrum Social Mundial de Porto Alegre no s'ha limitat a reunir centenars d'aquestes organitzacions diverses, sinó que ha obert un intens debat entre elles per configurar –per fi– una alternativa sòlida a l'actual ordre mundial i a l'actual globalització. Si els ciutadans volem, un altre món és possible. I si no canvia, serà la nostra responsabilitat.

CRISTIANISME I JUSTÍCIA

(Àrea Social: Maria Lidón Martrat,
Óscar Mateos, Luís Sols)